

PATRICK BERNAUW

De roof van de Rechters

LYCEE EMILE JACOMAIN

Rue Belliard 135 A
1040 BRUXELLES

Manteau

In de kathedraal

Ik sta in het hart van Gent, voor de kathedraal van Sint-Baafs. De zon schijnt hard op mijn hoofd. Maar daarbinnen is het koel en stil.

Enkele Amerikanen wachten vol ongeduld op hun gids. Ik weet zeker dat het Amerikanen zijn. Ik hoef hen niet eens te horen spreken. Hun lelijke hemden met bloemen erop zeggen genoeg.

Natuurlijk staan er ook Japanners aan de kathedraal. Ze hebben bijna allemaal een camera bij zich. Zij willen ook het Lam Gods zien. Dat schilderij is één van de grootste schatten van Sint-Baafs.

Het kunstwerk staat in een kapel, links naast de ingang van de kathedraal. Het schilderij staat daar veilig. Het zit achter glas. Het is er

nooit te warm of te koud. Er valt geen licht van de zon op het schilderij. En dieven kunnen ook niet meer zo gemakkelijk een stuk van het Lam Gods stelen ...

In 1934 was dat anders. Toen stond het Lam Gods nog op een andere plaats in de kathedraal. Iedereen kon er gemakkelijk bij. Iemand stal dat jaar twee grote panelen van het schilderij ... Eén van de twee is nog altijd vermist. Dat deel van het Lam Gods heet 'de Rechtvaardige Rechters'.

Die diefstal is de reden waarom ik vandaag weer aan Sint-Baafs sta. En ik ben niet alleen. Veel mensen noemen de diefstal van de Rechters de grootste roof van kunst in de 20ste eeuw. Het is een verhaal vol raadsels en geheimzinnigheid.

***

'U ziet hier een kopie van het schilderij', vertelt de gids.

In de kapel van het Lam Gods wijst hij naar het paneel links onderaan. Naar de Rechtvaardige Rechters.

'Het echte schilderij werd in 1934 gestolen. Schilder Jozef Van Der Veken maakte deze kopie tien jaar later. Hij deed zijn werk heel goed. Je ziet bijna geen verschil met het echte schilderij.'

Van Der Veken veranderde de Rechtvaardige Rechters een heel klein beetje. Hij gaf één van de rechters het gezicht van de koning. Dat was toen Leopold 3. Zo kan je het echte schilderij en de kopie uit elkaar houden.

'Wie is de dief van de Rechtvaardige Rechters?' vraagt de gids. 'Waarom stal hij het schilderij? En waar is het verborgen?'

Goede vragen ... In dit boek gaan we op zoek naar de antwoorden. Maar om die te vinden, moeten we terug in de tijd. Dit verhaal begint eigenlijk al in 1432 ...

De geschiedenis van het Lam Gods

Het is mei 1432. Jan Van Eyck onthult het Lam Gods in de kapel van Joos Vyd. Vyd is een hele rijke handelaar. Hij zal later nog schepen worden van de stad Gent.

Joos Vyd gaf geld voor de bouw van de kathedraal van Sint-Baafs. In ruil kreeg hij een eigen kapel in de kathedraal. Vyd en zijn vrouw Elizabeth Borluut willen in deze kapel begraven worden. Ze willen iedereen hun rijkdom tonen. Daarom bestelden ze jaren geleden dit grote schilderij bij Hubert Van Eyck. Hubert stierf in 1426. Zijn broer Jan werkte het kunstwerk af.

Het Lam Gods bestaat uit een groot aantal panelen in eik. Ze zijn allemaal langs voor en langs achter beschilderd. Het schilderij heeft ook twee vleugels aan de zijkant. Zo kan je het open en dicht vouwen.

Het Lam Gods is een soort middeleeuws stripverhaal. De panelen bovenaan stellen de hemel voor. In het midden zit God op een troon. De maagd Maria en Johannes de Doper zitten naast hem. Engelen zingen en maken muziek. Aan de zijkant kijken Adam en Eva toe.

De panelen onderaan stellen de aarde voor. Helemaal in het midden staat het Lam Gods. Het komt uit de hemel naar beneden. Het lammetje stelt Jezus Christus voor. De mensen op de zijkanten zijn op weg naar het Lam Gods. Die mensen zijn koningen en keizers. Maar ook kluizenaars en rechters.

Joos Vyd en zijn vrouw staan zelf ook op het Lam Gods. Ze staan op de achterkant van een paneel. Onderaan, aan de zijkant.

***

‘In 1791 kan de Duitse keizer Jozef 2 zijn ogen niet geloven’, zegt de gids. ‘Adam en Eva zijn helemaal naakt. Dat kan toch niet!’

De keizer laat de panelen weghalen. Hij zet andere panelen in de plaats. Daarop dragen Adam en Eva een berenvel.'

Later komen de echte panelen van Adam en Eva weer bij het Lam Gods. De Adam en Eva in berenvel hangen nu vooraan in de kathedraal, aan de rechterkant.

'Tijdens de Franse Revolutie halen soldaten de panelen in het midden weg', zegt de gids. 'De Fransen brengen ze naar Parijs. Gelukkig werden de panelen aan de zijanten nog net op tijd verstoep in het stadhuis van Gent.'

In 1816 verliest Napoleon de veldslag bij Waterloo. Frankrijk moet de gestolen panelen teruggeven. Maar wat gebeurt er dan? Het bestuur van de kerk verkoopt alle zijpanelen voor heel weinig geld aan een handelaar! Het is niet te begrijpen ... en één van de raadsels van het Lam Gods.

De zijpanelen komen in een museum in Berlijn terecht. Medewerkers van het museum zagen

de panelen middendoor. Zo kunnen ze de voorkant en de achterkant tegelijk laten zien.

In 1914 breekt de Eerste Wereldoorlog uit. Duitsland probeert de middelste panelen van het Lam Gods te stelen. Maar de Gentenaren zijn hen te slim af ... Ze halen het Lam Gods in het geheim weg uit de kathedraal. Ze verbergen het kunstwerk in een huis. In dat huis werken later de leiders van het Duitse leger. Ze zitten tijdens de hele oorlog vlak bij de panelen. Maar ze weten nergens van!

Duitsland verliest de Eerste Wereldoorlog. Het land moet de schade betalen. Zo komen ook de zijpanelen van het Lam Gods terug naar Gent. De panelen worden weer aan elkaar geplakt. Na veel jaren is het Lam Gods eindelijk weer volledig ... En dan gebeurt wat niemand kon denken.

De Rechters zijn gestolen!

Gent, 11 april 1934. Het is 5.30 uur in de ochtend.

Oscar Van Boechoute gaat Sint-Baafs binnen langs een ingang aan de zijkant. Zijn stappen galmen luid in de lege kathedraal. Hij stapt naar de zware deuren van de kerk. Hij maakt de deuren elke ochtend open. Dat is zijn eerste werk.

Oscar wil de deur van een andere ingang aan de zijkant openmaken. De deur zwaait als vanzelf open. Een oud vrouwtje loopt Oscar voorbij. Ze zegt vriendelijk goeiedag. Ze komt hier elke ochtend naar de mis, weet Oscar.

Om zes uur komt Hector Vanvolsem aan in de kathedraal. Hij is er koster. Hij zet alle spullen van de priester klaar voor de mis.

'Iemand lette gisteravond weer eens niet goed op!' klaagt Oscar. 'Dat is nu al de tweede keer in een half jaar tijd! Ze moeten de deuren van de kerk 's avonds op slot doen, verdorie! Die ene deur stond wellicht de hele nacht open! En dat met al de kunstschaten die hier staan!'

Oscar en Hector lopen samen door de kathedraal. De offerblokken zijn nog heel. Het geld zit er nog in. Alle kandelaars staan nog in de kerk. Het grote schilderij van Rubens hangt er ook nog.

Oscar en Hector gaan naar de kapel van Joos Vyd. Daar hangt het Lam Gods. Ze merken niets verdachts. Het hek voor de kapel is nog dicht. Iedere avond laat Oscar een groen gordijn neer voor het kunstwerk. Dat gordijn hangt ook nog op zijn plaats.

Het is nu 7.30 uur. Oscar opent de hekken van de kapellen in de zijkanten van de kathedraal. Hij maakt de kerk klaar voor de gelovigen en de toeristen.

Oscar maakt ook het hek van de Vydkapel open. Hij rolt het groene gordijn omhoog. Dan schrikt hij hard. Een paneel van het schilderij is weg! Het is het paneel met aan de achterkant Sint Jan de Doper en aan de voorkant de Rechtvaardige Rechters!

In paniek stormt Oscar de kathedraal uit. 'De Rechtvaardige Rechters!' roept hij. 'Ze zijn gestolen! De Rechtvaardige Rechters zijn gestolen!'

Iedereen in de stad hoort het nieuws al snel. Heel veel mensen gaan naar de kathedraal. Ze staan allemaal te kijken naar iets dat er niet meer is.

Eindelijk komt commissaris Luysterborgh aan. In de Sint-Baafs is het nu al een hele drukte. 'Door al die mensen hier kan ik mijn onderzoek niet starten!' moppert de commissaris. Maar hij stuurt de mensen niet naar huis. 'Ik wacht wel tot de meesten weg zijn', zegt hij.

***

De Belgische overheid en het bisdom van Gent zijn samen eigenaar van het Lam Gods. Bisschop Coppieters van Gent vertelt de commissaris dat er eigenlijk twee panelen gestolen zijn. Het museum in Berlijn zaagde het paneel met de Rechtvaardige Rechters en Sint Jan de Doper ooit doormidden. De schilderijen zijn erg veel geld waard. Maar dat maakt geen indruk op commissaris Luysterborgh.

'Och', zegt hij, 'met zo twee grote panelen loop je niet zomaar weg. Ze zijn 1,5 meter hoog en 0,5 meter breed. Dat is niet niks. En die schilderijen zijn toch beroemd in de hele wereld? De dief kan ze dus nergens verkopen! Misschien is het alleen een flauwe grap van studenten.'

De bisschop frons zijn wenkbrauwen. 'Zo flauw zou ik die grap niet durven noemen ...'

'Eén ding is zeker', zegt de commissaris.

'De dief moet vroeg of laat bij ons terugkomen. Hij zal wellicht geld vragen

voor de schilderijen. Dan grijpen we hem. Zeker weten!’

Pas in de namiddag begint commissaris Luysterborgh met zijn onderzoek. Zijn agenten vinden geen enkel spoor meer in de kerk. De massa bezoekers heeft ondertussen alle sporen uitgewist.

***

Op de radio luisteren mensen naar een speciale uitzending over de diefstal. Het hele land volgt het nieuws over de roof van de Rechtvaardige Rechters.

‘De dief moet de kathedraal goed kennen’, denkt commissaris Luysterborgh. ‘Of moet ik zeggen: de dieven? Eén man alleen kan maar moeilijk het paneel uit zijn kader halen. Misschien zijn de schilderijen zelfs nog altijd in de kathedraal. Dat zou best kunnen. De kerk heeft genoeg plaats en om ze te verstoppen ...’

D.U.A.

Het onderzoek van de politie schiet niet op. De hele maand april vinden de speurders geen enkel spoor. Op 1 mei krijgt het bisdom een vreemde brief.

De brief zit in een lichtgroene omslag. ‘Aan bisschop Coppieters. Strikt persoonlijk’, staat erop geschreven. De brief werd de vorige dag in Antwerpen opgestuurd.

De bisschop en de politie kregen al veel brieven over de diefstal. De schrijvers vragen altijd geld. Maar ze vergeten allemaal één ding. Ze hebben het altijd over één paneel, de Rechtvaardige Rechters. Dat lezen ze in de kranten. Die schrijven alleen over de voorkant van het schilderij. Die is veel beter bekend dan de achterkant.

De brief in de groene omslag is anders. Hij is geschreven in slecht Frans. Hij is ook slordig getypt. De schrijver zegt dat hij twee gestolen panelen heeft. De voorkant en de achterkant van het paneel werden ooit gescheiden. Alleen de echte dief kan dat zien. Alleen hij kan weten dat hij twee stukken heeft. Dit moet dus de echte dief zijn!

De schrijver wil de twee panelen teruggeven. Hij wil 1 miljoen frank voor de schilderijen. In 1934 is dat erg veel geld.

De schrijver ondertekende zijn brief met 'D.U.A.' Hij weet zonder twijfel heel veel over kunst. Hij schrijft veel woorden die alleen echte kenners gebruiken.

D.U.A. doet de bisschop een voorstel. Hij wil de achterkant gratis teruggeven. Sint Jan de Doper is niet zo bekend als de Rechtvaardige Rechters. Dat schilderij is dan ook minder waard.

'Ik geef u Sint Jan terug', schrijft D.U.A. 'Dan weet u meteen dat ik te vertrouwen ben. Daarna wil ik het geld. Pas dan geef ik ook de Rechtvaardige Rechters terug.'

De bisschop moet op de brief antwoorden met een zoekertje in de krant. In de kolom 'Allerlei' moet hij deze tekst plaatsen: 'D.U.A. Wij aanvaarden uw voorstellen volledig.'

Bisschop Coppieters houdt de brief vijf dagen lang geheim voor Luysterborgh. Vertrouwt hij de commissaris niet? Wil hij de diefstal zelf oplossen? De bisschop plaatst na een tijdje toch een bericht in de krant. 'D.U.A. Uw voorstel is overdreven', schrijft hij.

D.U.A. schrijft een nieuwe brief naar de bisschop. Hij vindt zijn voorstel helemaal niet overdreven. Hij wil het geld zelfs delen met de bisschop. Maar dan moet de bisschop het voorstel van D.U.A. wel aanvaarden.

De bisschop wil dat niet. Commissaris Luysterborgh geeft hem goede raad. 'Speel

het spel mee', zegt de commissaris. 'Zo krijgen we toch al het paneel van Sint Jan terug. We kunnen dan later nog onderhandelen over de Rechtvaardige Rechters.'

Bisschop Coppieters gaat akkoord. Hij zet het bericht voor D.U.A. in de krant.

De terugkeer van Sint Jan de Doper

Vier dagen na het bericht in de krant krijgt de bisschop een nieuwe brief van D.U.A. In de omslag zit ook een kaartje. Het is van een kluis in het station Brussel Noord. Je kan in zo een kluis iets opbergen. Je krijgt dan een kaartje met het nummer van de kluis. 'Bezorg mij het geld. Dan vertel ik waar de Rechters zijn', schrijft D.U.A.

Commissaris Luysterborgh haast zich naar Brussel. Hij geeft het ticket aan een bediende in het station. Die geeft de commissaris een groot pak. Het is ongeveer 1,5 meter hoog en 0,5 meter breed. Rond het pak zit bruin papier.

'Weet jij wat er in dit pak zit?' vraagt Luysterborgh.

'Geen idee. Een plank, misschien?' zegt de bediende.

Luysterborgh fronst. 'Alleen maar een plank? Vind je dat geen vreemd pak voor in een kluis?' 'Hoezo?'

'Dacht je dan niet dat op die plank misschien wel een schilderij kon staan? Jij leest toch ook kranten?'

'Ik word niet betaald om kranten te lezen, commissaris. En ook niet om dingen vreemd te vinden. Dat is uw werk, geloof ik.'

'Kan je me iets vertellen over de man die deze plank hier bracht?'

'Ja. Ik vroeg hem of het voorwerp kon breken.'

'En wat zei hij?'

'Hij antwoordde in het Frans. Het kan niet breken, zei hij. Het is een plank.'

'Hoe oud is hij volgens u?'

'Hij leek iets ouder dan 50 jaar. Hij had een puntbaardje. En een snor.'

'Droeg hij een hoed?'

'Een bolhoed.'

'Was hij groot of klein?'

'Klein. Een beetje dik was hij ook. Hij is zeker geen arme man.'

***

In het pak zit inderdaad het paneel met Sint Jan de Doper. Het schilderij liep geen schade op. Commissaris Luysterborgh legt de waardevolle plank voorzichtig in zijn auto. Hij rijdt ermee terug naar Gent.

Het geld voor D.U.A.

Op 1 juni krijgt de bisschop nog een brief van D.U.A. 'Ik heb mijn woord gehouden', schrijft hij. Sint Jan de Doper is terug. Nu vertelt hij hoe de bisschop moet betalen voor de Rechtvaardige Rechters.

D.U.A. wil het geld krijgen via priester Meulepas. Dat is de pastoor van de kerk van Sint-Laurentius in Antwerpen. De bisschop moet het geld voor de Rechtvaardige Rechters aan Meulepas geven. Meulepas moet het pak met geld in zijn huis klaarleggen.

Enkele dagen later vergadert de minister van Justitie met mensen van de politie. 'We moeten eerst proberen de Rechtvaardige Rechters terug te krijgen', beslissen ze. 'Pas daarna proberen we de dief te pakken.'

Commissaris Luysterborgh mag niet naar Antwerpen gaan. Hij vindt dat vreemd. Luysterborgh mag de pastoor ook niets vertellen over de zaak. 'Hoe minder priester Meulepas weet, hoe beter', zeggen de bazen van Luysterborgh. 'Vertel Meulepas dat hij moet helpen bij een onbelangrijke politiezaak.'

De commissaris nodigt pastoor Meulepas uit in zijn kantoor. Even later vertrekt de priester met een pakje naar Antwerpen. D.U.A. vroeg een miljoen frank voor het schilderij. In het pakje zit maar 25.000 frank. Er zit ook een briefje van bisschop Coppieters bij.

'Het spijt ons', schrijft de bisschop. 'We konden maar 25.000 frank ophalen. We zullen u later nog 225.000 frank betalen. Dat beloof ik. Maar dat kan alleen als u ons eerst de Rechters teruggeeft.' De belofte van de bisschop is natuurlijk onzin. Waarom zou hij nog betalen als de Rechters al terug zijn?

***

Het is 14 juni 1934, even na 16 uur. Iemand belt aan bij pastoor Meulepas. De pastoor maakt zelf de deur open. Voor hem staat een forse man. Hij heeft zijn pet in de hand. Hij spreekt Nederlands met een sterk Antwerps accent. 'Ik ben taxichauffeur', zegt de man. De pastoor knikt. Hij ziet de taxi even verderop in de straat.

De man geeft pastoor Meulepas een stuk papier van een krant. Dat past bij het stuk krant dat pastoor Meulepas gekregen heeft. Dit is het teken dat D.U.A. had afgesproken. Pastoor Meulepas geeft de man het pakje met het geld. De man groet beleefd. Hij steekt de straat over en verdwijnt in een zwarte auto van het merk Minerva.

***

De pastoor deed wat de politie hem vroeg. Hij hielp gewoon bij een onderzoek. Hij wil de hele zaak nu snel vergeten. Maar zijn meid denkt daar anders over. Zij vindt dat de pastoor zich de jongste tijd zo vreemd

gedraagt. En wat is er toch aan de hand met dat pakje?

De meid was erg nieuwsgierig. Ze gluurde daarom door de gleuf van de brievenbus. Haar nieuwsgierigheid blijkt een goede zaak. Zij is de enige die zich het nummer van de taxi nog herinnert. 'Nummer 22!' zegt ze. 'Misschien is dat belangrijk!'

De pastoor heeft niet op het nummer gelet. Maar wie weet, heeft zijn meid wel gelijk. Hij geeft de informatie door aan commissaris Luysterborgh. De commissaris doet er bijna een hele maand niets mee. Dan probeert hij toch de chauffeur van taxi 22 te zoeken. Waarom wacht Luysterborgh zo lang?

De chauffeur is een enge man. De politie volgt hem overal. Ze volgt ook zijn vrienden. De politie doet dat zelfs vier maanden lang. Het is al oktober 1934. Pas dan weten de speurders zeker dat hij niets met de zaak te maken heeft. De politie ondervraagt de man niet meteen. Ze wacht tot januari 1935. Dan

pas vragen de agenten hem wat hij nog weet over 14 juni 1934.

Het late verhoor is een grote blunder. Het is niet te begrijpen. Waarom wacht de politie meer dan een half jaar met de ondervraging? Hopen de agenten dat de chauffeur zich nog weinig herinnert? Het lijkt wel of D.U.A. bescherming krijgt van belangrijke mensen ... Waarom mocht Luysterborgh er niet bij zijn, toen pastoor Meulepas het losgeld gaf? Hij wilde de dief dan toch meteen oppakken?

'Ik deed alleen wat een klant mij vroeg', vertelt de chauffeur van de taxi. 'De man was klein en dik. Maar ik ken zijn naam niet. Hij liet me stoppen voor het huis van de pastoor. Ik moest daar voor hem een pakje afhalen. Hij bleef in de auto zitten. Hij gaf me nadien niet eens een fooi!'

***

D.U.A. ontdekt dat er maar 25.000 frank in de omslag zit. Hij schrijft meteen een boze

brief. En nog één. En nog één. Hij schrijft in totaal nog acht brieven. De laatste zal hij niet meer versturen.

D.U.A. vraagt minder losgeld. Hij wil nu maar een half miljoen frank voor de Rechtvaardige Rechters. Het bisdom en de politie vinden dat nog altijd te veel. Ze gaan niet akkoord met het voorstel. De bisschop hoopt dat D.U.A. nog minder geld zal vragen. Maar dat doet hij niet.

Alleen D.U.A. weet waar de Rechters zijn. Dat staat duidelijk in zijn brieven. Maar hij kan het paneel niet zomaar ophalen. Hij zou de aandacht van veel mensen trekken. Het schilderij moet dus op een openbare plaats zitten.

D.U.A. kan ook niet zelf kiezen wanneer hij het schilderij kan halen. De bergplaats is dus alleen open op vaste uren. De Rechtvaardige Rechters zitten wellicht in een café, een kerk, een winkel, een school ...

Het bisdom en de politie willen niets meer toegeven aan D.U.A. De dief zelf wil ook niet minder geld vragen. Iedereen blijft bij zijn eigen standpunt. Dat betekent het einde van de onderhandelingen.

Meneer Arseen

Arseen Goedertier is altijd druk bezig. Hij was vroeger koster. Hij richtte in Congo ook het bedrijf Plantexel op. Goedertier is één van de stichters van ziekenfonds De Eendracht. Hij is ook een belangrijk lid van de katholieke partij.

In zijn vrije tijd speelt Arseen Goedertier graag voor detective. Of hij houdt zich bezig met kunst. Meneer Arseen is een grote liefhebber van kunst. Hij schildert doeken van beroemde schilders na. Hij is ook directeur van de tekenschool van Wetteren.

Daar woont hij ook, in Wetteren. In een groot huis, aan de Wegvoeringstraat. Meneer Arseen is getrouwd. Hij heeft een zoon. Die heet Adhemar. Wanneer de Rechtvaardige

Rechters gestolen worden, is de jongen 12 jaar.

***

Meneer Arseen gaat wel eens een biertje drinken in een deftig café in Wetteren. Hij schept graag op over zichzelf. 'Ik deed nog nooit iets verkeerd in mijn leven. Ik heb een goede naam. Daar ben ik erg fier op', zegt hij dan. Wanneer hij moet betalen, haalt meneer Arseen zijn brieven tas boven. Die zit altijd propvol geld. Het lijkt wel of hij de inhoud van zijn brandkast meebrengt om zijn biertje te betalen.

De familie Goedertier heeft een erg goede naam. Meneer Arseen ziet eruit als een echte burgerman. Op zijn neus knijpt hij een gouden brilletje vast. In zijn deftige zwarte kleren ziet hij er heel belangrijk uit. Alleen zijn zwierige snor maakt hem misschien een beetje vreemd. Volgens zijn vrienden heeft hij wel altijd heel gekke ideeën.

Meneer Arseen vertelt ook graag. Hij vertelt veel en lang. Sommige mensen gaan vlug de andere kant op, als ze hem op straat zien lopen.

***

Meneer Arseen is al een eind voorbij de 50 jaar. Toch is hij nog altijd een kwajongén. Daar is iedereen het over eens. Hij heeft ook echt talent als speurder. 'Hij is erg ijdel. Hij vindt zichzelf geweldig', zegt zijn buurman. 'Dat zet hem aan om raadsels op te lossen. De diefstal bij juwelier Coosemans in Brussel, bijvoorbeeld. Die loste hij lang voor de politie op! Helemaal in zijn eentje!'

Ook terwijl hij nog koster is, lost meneer Arseen een misdaad op. Een dief steelt een schilderij in de Sint-Gertrudiskerk in Wetteren. In die kerk is Goedertier koster. Binnen de 24 uur vindt hij de dader. Hij dwingt de dief het gestolen kunstwerk terug te geven. Goedertier wil de naam van de dief niet verklappen.

Meneer Arseen speurt ook in Gent. Dieven sloegen er toe in twee kerken. Ze namen twee oude schilderijen mee. Goedertier probeert de misdaden op te lossen. Maar deze keer lukt het niet. Hij kan de inbrekers niet vinden. Dat lukt ook de politie niet.

***

Meneer Arseen heeft erg veel schulden. Heel weinig mensen weten dat. Het is 1934. Er is een grote crisis. Veel bankiers hebben het moeilijk. Het bedrijf Plantexel gaat bankroet. Meneer Arseen begon dat bedrijf nog maar acht jaar geleden ...

Een omslag waarop 'Ziekenfonds' geschreven staat ...

Zondag 25 november 1934 is een zachte herfstdag ... Kort voor de middag vergaderen de leden van de Katholieke Volkspartij. Ze doen dat in het Onze-Lieve-Vrouwecollege van Dendermonde.

Arseen Goedertier spreekt de leden toe. Meneer Arseen houdt altijd hevige toespraken. Hij gaat er ook deze keer hard tegenaan. Na zijn laatste woorden juichen de mensen in de zaal hem toe. Zijn vrienden feliciteren hem met zijn schitterende toespraak. Ze slaan hem blij op de schouder.

'Ik heb het weer eens goed gezegd, hé?' glundert meneer Arseen. Dan zakt hij plots in elkaar. Een paar mannen brengen Goedertier meteen naar buiten. Gelukkig is er een dokter in de zaal. Die komt snel helpen. 'Hij heeft een hartaanval!' zegt de dokter.

'Breng mij ... alstublieft ... naar het huis van mijn schoonbroer', kreunt meneer Arseen. 'Hier in Dendermonde ... Juwelier Van Den Durpel ... Op de Vlasmarkt ...' Enkele mannen leggen de arme meneer Arseen in een auto. Ze brengen hem naar zijn schoonbroer.

De dokter geeft Goedertier een spuitje. Maar dat helpt weinig. Hij blijft onrustig. Hij ademt met korte stoten. Is meneer Arseen bang dat hij dood gaat? Dat kan best. Hij vraagt de dokter of het gevaarlijk is. De dokter kijkt ernstig. 'Hebt u soms nog een wens?'

Goedertier begrijpt het. 'Ik wil een priester ... om te biechten', zegt hij. De dokter verlaat de kamer. Hij overlegt met de schoonbroer van meneer Arseen. Ze besluiten er een pater bij te halen. Pater Bornauw, van de abdij van Dendermonde.

Dan komt Georges De Vos aan bij juwelier Van Den Durpel. Georges is advocaat. Hij is

een goede vriend van Arseen Goedertier. Ze zijn allebei lid van dezelfde politieke partij. 'Ik hoorde dat Arseen in elkaar gezakt is', zegt De Vos. 'Ik ben erg geschrokken. Ik ben meteen naar hier gereden. Kan ik hem spreken?'

***

De dokter vertelt meneer Arseen dat zijn vriend Georges De Vos er is. 'Vergeet die pater maar', fluistert Goedertier. 'Ik zal het wel aan Georges vertellen. Laat ons alleen ...' De dokter gaat weg. Georges De Vos knielt bij het bed van zijn vriend. Hij buigt zich over het gezicht van Arseen. Die probeert iets belangrijks te zeggen.

'Georges ... Ik heb om een priester gevraagd ... Maar mijn geweten is gerust ... Luister ... Ik alleen weet waar de Rechtvaardige Rechters zijn ...' Georges schrikt. Heeft hij dat goed gehoord? 'Beloof me dat je er nooit met iemand over zal praten ...' fluistert meneer Arseen. 'Ik beloof het', zegt De Vos.

‘Alles wat met de diefstal te maken heeft, ligt in mijn huis ... In mijn kantoor ... Alleen ik weet waar de Rechters zijn ... Niemand zal het schilderij ooit vinden ... Het is verborgen ... In de rechtse schuif van de schrijftafel ... In een omslag waarop “Ziekenfonds” geschreven staat ...’

Goedertier haalt diep adem. Hij knijpt in de hand van zijn vriend. Hij wil nog iets zeggen. Plots gaat de deur open. Pater Bornauw komt de kamer binnen. ‘Laat ons alleen en doe de deur dicht ...’ stamelt Goedertier. De pater gaat weer weg. Hij trekt de deur achter zich dicht. Het duurt allemaal maar heel even. Maar toch is het te lang. Arseen Goedertier wil nog iets zeggen. Maar hij kan het niet meer ...

Hij kan alleen nog heel stil fluisteren. Georges De Vos hoort hem bijna niet. ‘Dus ... Je weet waar het dossier is?’ De Vos knikt. Hij zegt niets. En dan sterft Arseen Goedertier.

Van Ginderachter en De Vos

Het is 29 november 1934. In de Sint-Gertrudiskerk van Wetteren wordt Arseen Goedertier begraven. De kerk zit helemaal vol. Er zijn veel belangrijke mensen bij. Een minister houdt een toespraak. Hij vertelt veel goeds over Goedertier. ‘Arseen Goedertier was een wijze man’, zegt de minister. ‘Hij werkte erg hard. Hij zette zich in voor anderen. En daar vroeg hij nooit iets voor terug.’

Op het kerkhof staan veel mensen bij het open graf van Arseen Goedertier. De burgemeester van Wetteren spreekt de mensen toe. ‘Op meneer Arseen kon je rekenen!’ zegt hij. ‘Hij was een heel eerlijke man. Hij had nooit slechte gedachten.’

Bij de mensen rond het graf staat ook de beste vriend van meneer Arseen. Dat is

advocaat Georges De Vos. Hij is onverwacht achter een heel groot geheim gekomen. Het geheim is een fortuin waard ... Maar De Vos weet echt niet wat hij ermee moet doen.

Moet hij het aan de politie vertellen? Ja, zeker. Zonder twijfel. Maar de dief van de Rechtvaardige Rechters is zijn beste vriend! Er zal een schandaal losbreken! Het zal de goede naam van meneer Arseen kapot maken! Het zal zelfs invloed hebben op de verkiezingen. Die komen er binnenkort aan. Georges is lid van dezelfde politieke partij als meneer Arseen. Hij kan zijn verhaal niet aan de politie vertellen.

‘Niet nu’, denkt De Vos. ‘Nog niet.’ Maar wat moet hij dan wel doen? Hij denkt aan mijnheer Van Ginderachter. Die werkt voor het gerecht. Van Ginderachter krijgt van iedereen heel veel respect. Hij heeft overal invloed. En misschien nog het belangrijkste ... Hij is ook een lid van de Katholieke Volkspartij!

***

Georges De Vos vertelt zijn verhaal aan mijnheer Van Ginderachter. ‘We kunnen dit maar beter stil houden’, zegt die. ‘Een lid van onze partij dat betrokken is bij de grootste kunstroof van de eeuw ... Zoiets kunnen we missen als kiespijn.’

‘Er is ook geen bewijs dat de familie van Goedertier iets met de zaak te maken heeft’, zegt Van Ginderachter. ‘Zolang dat niet zeker is, doen we niets. Meneer Arseen lag op sterven ... Misschien ijde hij wel. Wat als er helemaal niets in die omslag zit? Dan staan we mooi voor schut! We kunnen maar beter heel voorzichtig zijn ...’

En als ze het gestolen schilderij wel kunnen vinden? Dan kunnen ze het in alle stilte teruggeven. Ze moeten dan niet verklappen hoe ze het vonden. Er hoeft dan geen schandaal uit te breken! Iedereen zal gelukkig en tevreden zijn ... ‘Blijft het paneel spoorloos? Dan kunnen we nog altijd ons verhaal aan de politie vertellen’, zegt Van Ginderachter.

***

Het is de dag na de begrafenis van Arseen Goedertier. Van Ginderachter en De Vos gaan naar zijn huis. 'Mogen wij even alleen zijn in het kantoor van Arseen?' vraagt Georges De Vos aan de weduwe van zijn vriend. 'Natuurlijk', zegt zij.

Georges heeft haar verteld over de laatste ogenblikken van haar man. Hoe Arseen hem vroeg om 'nog een paar zaken te regelen'. De weduwe van Arseen Goedertier denkt dat De Vos dat nu komt doen. Een paar zaken regelen ...

De twee mannen gaan het kantoor van meneer Arseen binnen. De lade rechts van de schrijftafel zit op slot. In de brieven tas van Arseen Goedertier vinden ze het sleuteltje. Advocaat De Vos maakt de lade open. Hier heeft meneer Arseen het in zijn laatste ogenblikken over gehad ...

In de lade ligt inderdaad een groene map. Er staat 'Ziekenfonds' op geschreven. In het mooie, verzorgde handschrift van meneer

Arseen. De Vos bladert nerveus door de map. Er zitten kopieën in van de brieven van D.U.A. aan de bisschop. Dertien in totaal. De Vos vindt ook het kladje van een veertiende brief. D.U.A. maakte die brief nooit af.

Van Ginderachter en De Vos schenken weinig aandacht aan de brieven. Ze schuiven ook enkele papiertjes opzij. Er staan schetsen op. Zijn het schetsen van de bergplaats? Dat kan. Er staan een heleboel afmetingen bij geschreven. Er zitten ook twee sleutels in de map. Maar dat is nu niet belangrijk, want ...

Met bevende handen toont De Vos een ticket aan Van Ginderachter. 'Een bewijsje van een kluis', fluistert hij. 'Het komt uit het station van Sint-Pieters, in Gent ...' De Vos voelt zich even duizelig. Van Ginderachter houdt zijn adem in.

Allebei weten ze waar de politie het paneel van Sint Jan de Doper terugvond. Dat was in een kluis in het Noordstation in Brussel. Dat

stond in de krant. Weten ze nu misschien waar de Rechtvaardige Rechters verborgen zijn? De plaats waar alle speurneuzen in Vlaanderen naar op zoek zijn?

***

Van Ginderachter en De Vos haasten zich met het ticket naar het station van Gent. Ze wachten vol spanning op de bediende. Wat zal hij hen geven? De bediende keert terug ... Al hun hoop gaat in rook op. De man geeft hen een draagbare schrijfmachine. Later zal blijken dat D.U.A. deze schrijfmachine gebruikte voor zijn brieven naar het bisdom.

Arseen Goedertier heeft de schrijfmachine gehuurd. Hij gebruikte daar een valse naam voor. Hij noemde zichzelf Arseen Van Damme. De beginletters van die naam zijn A V D. Keer je die letters om? Dan krijg je DVA. In het Latijn en in het geheimschrift zijn de V en de U dezelfde letter ... DUA! Zo was Arseen Goedertier, of Arseen Van Damme, aan de schuilnaam D.U.A. gekomen!

Waar zijn de Rechtvaardige Rechters gebleven?

Van Ginderachter en De Vos vonden de Rechtvaardige Rechters niet. Maar ze deden wel een mooie ontdekking. Dat geeft hen hoop. Ze moeten de bergplaats van het paneel hoe dan ook in die omslag zoeken! Misschien schoven ze de schetsen toch iets te snel opzij. Ze kunnen maar beter ook de twee sleutels eens aandachtig bekijken ...

De Vos en Van Ginderachter onderzoeken de Sint-Gertrudiskerk van Wetteren. Meneer Arseen was hier kosten. Ze proberen de sleutels uit. Eén ervan past op het slot van een kerkdeur. Met de schetsen in de hand speuren ze de kerk af. Wat stellen die schetsen voor? Is dat een plan van de kerk? Is het een tekening van een wenteltrap? Van een preekstoel? Of is het de doorsnede van een koets?

Van Ginderachter en De Vos zoeken ook in de gebouwen van de tekenschool. Daar was meneer Arseen directeur. Past de tweede sleutel misschien op een deur van de school? Misschien liggen de Rechtvaardige Rechters daar wel ergens? Nee, de sleutel past hier op geen enkel slot.

De twee mannen bekijken de schetsen opnieuw. Ze kijken goed naar de afmetingen. Zijn dat soms formules? Het zijn zonder twijfel plannetjes van iets. Maar waarvan?

Van Ginderachter en De Vos geven hun zoektocht op. Ze voelen zich ook een beetje schuldig. Eigenlijk hadden ze toch eerst het verhaal aan de politie moeten vertellen. Ze zoeken een andere hoge medewerker van het gerecht op. Dat is procureur des Konings De Heem. De Vos en Van Ginderachter vertellen hem hun geheim.

De Heem is ook lid van de Katholieke Volkspartij. De Vos en Van Ginderachter kunnen hem met een gerust hart de map met

alle bewijzen geven. De Heem belooft dat niemand hun geheim te weten zal komen. 'Ik zal alles doen wat nodig is', zegt hij. Van Ginderachter en De Vos zijn opgelucht. Deze zaak gaat hun krachten ver te boven!

***

Diezelfde middag spreekt De Heem met commissaris Luysterborgh. 'U moet deze zaak verder onderzoeken', zegt De Heem. 'Maar u moet dat in het grootste geheim doen. Begrijpt u? We moeten de goede naam van Arseen Goedertier beschermen. Misschien gebeurde er een vergissing. Niemand mag iets te weten komen over de rol van Goedertier in deze zaak!'

'Zijn er nog getuigen van de laatste ogenblikken van Arseen Goedertier?' vraagt Luysterborgh. 'Ik bedoel, behalve advocaat De Vos?' 'De enige mogelijke getuige van ons gesprek is pater Bornauw', zegt De Vos. 'Hij kwam binnen op een heel vervelend moment.'

‘Ik zorg wel dat de pater naar een verre abdij wordt gestuurd’, zegt De Heem. ‘Ergens in Frankrijk, bijvoorbeeld. Naar een goede plaats om zich een tijdje te gaan bezinnen.’ De Heem zorgt ook dat De Vos beloond wordt voor zijn inzet. Hij bezorgt de advocaat een indrukwekkende loopbaan in de politiek. Een jaar later zit de advocaat al in de Senaat.

Mannen met snor en puntbaardje

Commissaris Luysterborgh zoekt de weduwe van Goedertier op. Hij ondervraagt haar.

Hij doorzoekt ook haar huis. Luysterborgh neemt alle boeken en papieren mee die te maken kunnen hebben met de zaak. Procureur De Heem bewaart ze bij hem thuis. Dat is tegen alle regels.

Alle boeken en papieren komen op een donkere zolder terecht. De Heem verliest zijn aandacht voor de boeken en de papieren. Pas jaren later zullen ze weer aan het licht komen.

In mei 1935 laat de politie weten dat ze de dader van de diefstal kent. Toch noemt ze de naam Goedertier niet. Zijn naam komt ook nergens in de kranten. Niet veel later gebeurt dat toch. Dat komt waarschijnlijk door een geheime tip van commissaris Luysterborgh.

***

Voor het eerst hoort het grote publiek dat Arseen Goedertier iets met de roof te maken zou hebben. Het zet veel mensen aan het denken. Zo krijgt de politie een aantal goede tips.

Achiel De Swaef is familie van Arseen Goedertier. Ze zijn allebei geboren in Lede. Dat is een klein dorp niet ver van Gent. Achiel De Swaef is net als Arseen Goedertier heel plots gestorven. Hij kreeg een hersenbloeding. Net op de dag dat Goedertier begraven werd.

Achiel De Swaef had net als Arseen Goedertier een snor en een puntbaardje. De bediende van het Noordstation herkent De Swaef. 'Dat is de man die hier die plank kwam afgeven!' zegt hij.

Oscar Lievens had ook een snor en puntbaardje. Hij kende meneer Arseen goed. Hij was vroeger ook getrouwd met de zus van Achiel De Swaef. En iemand zag hem bij Goedertier thuis met 'een plank'. Oscar

Lievens is ook al heel plots gestorven. Hij ging dood aan een maagbloeding.

Volgens sommige speurders hielpen Achiel De Swaef en Oscar Lievens Goedertier bij de roof van de Rechters. Alle drie de mannen hadden een snor en een puntbaardje. Ze stierven alle drie binnen een paar maanden.

***

Speurders ontdekken nog meer sporen. Arseen Goedertier zei het altijd tegen zijn vrouw. Als hij de dief van de Rechtvaardige Rechters was, dan zou hij wel een goede bergplaats voor het paneel kennen.

'O ja? En waar zou dat dan wel zijn?' vroeg zijn vrouw.

'Op de plaats waar de politie het minst zal zoeken', antwoordde meneer Arseen.

'En welke plaats is dat dan?'

'Waar het gestolen werd, natuurlijk!'

'Dus jij zou het paneel verbergen in de kathedraal van Sint-Baafs zelf?'

'Juist! Als iemand me dan betrapt met het

paneel, kan de politie mij niks maken. Want eigenlijk heb ik dan niets gestolen, zie je? Ik heb het paneel gewoon verplaatst. En iets verplaatsen, is niet strafbaar!

***

John Flanders speurt ook naar de Rechtvaardige Rechters. Flanders is een Gentse schrijver van griezelverhalen en verhalen over detectives. Zijn echte naam is Raymond De Kremer. John Flanders volgt de zaak van de Rechtvaardige Rechters met veel aandacht. Hij schrijft erover in de krant.

‘Veel oplossingen van raadsels zijn te vinden in boeken’, schrijft Flanders. ‘Lees maar eens het boek ‘Het geheim van Arsène Lupin’ van de Franse schrijver Maurice Leblanc.’ Arsène Lupin is tegelijk een heel vriendelijke man en een schurk. Maurice Leblanc schreef heel wat verhalen over hem.

‘Meneer Arseen was bijna verslaafd aan de avonturen van Arsène Lupin’, schrijft Flanders.

‘Voor al ‘Het geheim van Arsène Lupin’ boeide hem heel erg. Hij zou dat boek wel tien keer gelezen hebben. Hij zou zelfs heel wat aantekeningen in dat boek gemaakt hebben.’

Het boek over Arsène Lupin is weg uit de verzameling boeken van Arseen Goedertier. Procureur De Heem nam het mee. Niemand heeft de aantekeningen in het boek ooit nog gezien. Er zijn wel heel wat gelijkenissen tussen ‘Het geheim van Arsène Lupin’ en de zaak van de Rechtvaardige Rechters. ‘Haalde Arseen Goedertier zijn idee uit het verzonnen verhaal over Arsène Lupin?’ vraagt John Flanders zich af.

In ‘Het geheim van Arsène Lupin’ schildert Arsène Lupin schilderijen van beroemde schilders na. Arseen Goedertier deed dat ook. Arsène Lupin steelt overal in de wereld beroemde schilderijen. Op de plaats van de misdaad laat hij een geheime code achter. Die code bestaat uit punten of strepen en cijfers.

De laatste brief van D.U.A. eindigt ook met een vreemde reeks punten en cijfers. Is het een code? In 'Het geheim van Arsène Lupin' probeert de politie de code te kraken. Als dat lukt, vindt ze gestolen kunstwerken terug ...

Het onderzoek van luitenant Koehn

Juni 1940. Soldaten van Duitsland hebben België veroverd. Meteen daarna klopt luitenant Henry Koehn aan bij het bisdom. Hij moet de zaak van de Rechtvaardige Rechters onderzoeken. Van wie hij die opdracht kreeg, zal nooit duidelijk worden. Het onderzoek lijkt ook erg dringend. Dat is vreemd. Hebben de Duitse soldaten nu echt niets anders te doen?

Bij het begin van de oorlog brengen de Gentenaren het Lam Gods naar een veilige plaats. Het ligt nu ergens in een kasteel in Frankrijk. Maar de Duitsers vinden het schilderij al snel. Ze brengen het Lam Gods naar Oostenrijk.

De Duitse soldaten verbergen het Lam Gods samen met andere gestolen kunstwerken in

de zoutmijnen van Alt Aussee. Pas aan het einde van de oorlog vinden Amerikaanse soldaten het Lam Gods daar terug.

Volgens sommige mensen willen Duitse generaals het volledige Lam Gods aan Adolf Hitler geven. Als geschenk voor zijn verjaardag. Het Lam Gods is natuurlijk niet volledig zonder het paneel van de Rechtvaardige Rechters. Wellicht moet luitenant Koehn daarom op onderzoek.

***

De politie sloot de zaak van de Rechtvaardige Rechters in 1937. Luitenant Koehn ontdekt al snel dat de politie de zaak heel slordig onderzocht. Hij wil het hele onderzoek nog eens overdoen. Maar het duurt erg lang voor hij de papieren van de politie te pakken krijgt. Pas in april 1941 heeft hij die.

Luitenant Koehn vraagt Max Winders om hem te helpen. Winders is een architect. Hij probeert Belgische kunstwerken te redden.

Zonder dat luitenant Koehn dat weet, start Winders een eigen onderzoek.

Luitenant Koehn ondervraagt alle mensen die iets met de zaak te maken hebben. De dokter die aan het sterfbed van Goedertier stond. De schoonbroer van meneer Arseen. Pater Bornauw. Advocaat De Vos. De man aan de kluizen van het Noordstation in Brussel.

De weduwe van Goedertier blijft bij haar eerste verhaal. 'Mijn man is zeker niet de dief van de Rechtvaardige Rechters', zegt zij. 'Hij was maar een tussenpersoon in heel deze zaak. Hij hielp alleen een familie die geldproblemen had.'

Volgens zijn vrouw en zijn broer had Arseen Goedertier zelf geen problemen met geld. 'Hij had soms wel kleine schulden', geven ze toe. 'Maar die waren niet zo groot. Arseen zou daarom zeker geen diefstal plegen. Misschien kwam hij de dieven wel op het spoor? Misschien ontdekte hij de bergplaats van het paneel? Hij had vroeger ook al diefstallen opgelost!'

De vrouw van Goedertier herkent het handschrift in de laatste brief van D.U.A. niet. 'Het is niet het handschrift van mijn man', zegt ze. Volgens zijn broer is het handschrift wel van Arseen Goedertier.

Luitenant Koehn ontdekt heel wat vreemde dingen. Op het attest van de dood van Achiel De Swaef staat de handtekening van een dokter Goedertier! Is dat familie van Arseen Goedertier? Of is het puur toeval? Commissaris Luysterborgh heeft dat nooit onderzocht.

Koehn merkt ook dat Luysterborgh een heleboel belangrijke getuigen niet heeft ondervraagd. Luysterborgh sprak nooit met de familie van Goedertier. Zelfs niet met zijn schoonbroer Van Den Durpel. Nochtans is meneer Arseen in zijn huis gestorven!

Samen met Winders en Luysterborgh onderzoekt luitenant Koehn enkele huizen. Hij gaat ook enkele keren in de kathedraal van Sint-Baafs op zoek naar het gestolen paneel. Koehn vindt er de Rechtvaardige Rechters niet.

In Gent doorzoeken ze ook het Pand, de abdij van Sint-Baafs en de Sint-Pieterskerk. Ze gaan in Wetteren op zoek in de tekenschool en in de Sint-Gertrudiskerk. Ze doorzoeken ook het huis van Goedertier zelf nog eens. Ze gaan zelfs kijken op het kerkhof.

In januari 1944 schrijft luitenant Koehn een verslag over de roof van de Rechters. 'De Belgische politie onderzocht de diefstal heel slordig', schrijft hij. 'Sinds 1937 ligt het onderzoek ook helemaal stil.' Luitenant Koehn is er niet zeker van dat Arseen Goedertier de dief is. Maar Goedertier speelde zeker een rol in de zaak.

De bazen van Koehn blijken helemaal niet tevreden over zijn werk. De oorlog is bijna voorbij. Ze sturen hem toch nog naar het oostfront. Dat is een zware straf. Soldaten aan het oostfront lopen erg veel gevaar. Maar Henry Koehn overleeft het. Hij sterft pas in 1963.

Twee journalisten en een commissaris

In de jaren 1950 raken de Rechtvaardige Rechters een beetje vergeten. In 1963 schrijft een journalist zijn eerste boek over de zaak. Zijn naam is Jos Cels. Hij schrijft in de krant over misdaden en rechtszaken. Nu pakt hij het grote raadsel aan.

Door het nieuwe onderzoek hebben kranten weer veel aandacht voor de Rechtvaardige Rechters. Iedereen gaat op zoek naar het gestolen schilderij. Regelmatig komt er iemand met een nieuw idee. En in tijden van weinig nieuws weten journalisten hoe ze hun krant kunnen vullen.

Ook journalist Noël Kerckhaert start zijn eigen onderzoek. Het raadsel van de verdwenen Rechters boeit hem heel erg. Kerckhaert werkt zelfs samen met een

echte politieman. Dat is Karel Mortier. Hij is al sinds 1948 bij de politie van Gent. Van 1974 tot 1991 is hij zelfs hoofdcommissaris.

In 1966 geven Mortier en Kerckhaert hun eerste wetenschappelijke onderzoek uit over de zaak. Twee jaar later schrijven ze een boek met nog meer informatie. In 1994 verschijnt hun boek 'Dossier Lam Gods'. Dat boek geldt nu nog altijd als de 'bijbel' van de zaak.

***

Voor hun eerste boek gaan Mortier en Kerckhaert op zoek naar het onderzoek van luitenant Koehn. Daar hebben ze meer vertrouwen in dan in het Belgische onderzoek. Ze sporen de weduwe van Koehn op. Zij bezorgt hen niet alleen het onderzoek. Ze geeft de speurders ook andere waardevolle papieren mee. Daar zijn onder meer de dagboeken van haar man bij.

Koehn was er niet zeker van dat Goedertier de diefstal pleegde. Hij geloofde ook niet dat Goedertier snel veel geld nodig had. Mortier en Kerckhaert denken er net zo over. 'Het kan dat Goedertier iemand wilde helpen', zeggen ze. 'Misschien in ruil voor hulp bij zijn politieke loopbaan.'

Volgens de commissaris en de journalist is er een verband tussen de roof en de Katholieke Volkspartij. Maar ze hebben daar geen harde bewijzen voor. Ze zijn wel zeker dat nog andere mensen met de zaak te maken hebben.

Karel Mortier vermoedt dat de Rechtvaardige Rechters nooit uit de kathedraal van Sint-Baafs gehaald zijn. Hij denkt dat door twee uitspraken van Goedertier. 'Ik zou in de Sint-Baafs of heel dicht in de buurt ervan zoeken', zei die ooit. En ook: 'Iets dat verplaatst werd, is niet gestolen.'

Verschillende mensen doorzochten de kathedraal al. Commissaris Luysterborgh,

luitenant Koehn en wellicht ook mensen van het bisdom. Mortier gaat zelf ook nog op zoek in de kathedraal. Toch zijn sommige delen van de enorme Sint-Baafs tot nu toe nooit helemaal doorzocht.

Een tekening die bij Goedertier thuis lag, stelt mogelijk een plank voor ... 'Kijk eens', zegt Mortier. 'Die plank is 25 centimeter breed. Dat is net zo breed als de planken van de vloer bij het orgel in de Sint-Baafs! Is dat toeval?'

In 1935 kwam er een nieuw orgel in de kathedraal. Er kwam ook een nieuwe vloer rond het orgel. De houten planken van 25 centimeter breed liggen onder de nieuwe vloer. Commissaris Mortier neemt een kijkje onder de nieuwe vloer. En ook onder de houten planken. 'En wat vind ik daar?' zegt hij. 'Een blaadje uit een misboek ... Met de tekst van het *Agnus Dei*.' 'Agnus Dei' is Latijn voor het Lam Gods ...

Verstopte Goedertier de Rechters onder de houten vloer? Heeft een medeplichtige dat gedaan? Verborg iemand het paneel in het nieuwe orgel? Dat orgel kwam er in 1935. Maar waar zijn de stukken van het oude orgel heen?

Commissaris Mortier gaat op zoek naar stukken van het oude orgel. Ze werden naar het huis van de orgelbouwer gebracht. Die woonde in de stad Dresden in Duitsland. Tijdens de oorlog vernielden bommen het huis volledig. Opnieuw volgde de commissaris een dood spoor. Maar er is nog zo veel te onderzoeken! Commissaris Mortier blijft speuren. Hij is nu al meer dan 50 jaar op zoek naar de Rechtvaardige Rechters ...

William Luck en de vierde man

In de jaren 1960 volgt een journalist een nieuw spoor. De journalist noemt zichzelf William Luck. Hij werkt voor de televisie, maar komt nooit zelf op tv. Hij is eigenlijk een heel gewone man. Maar als hij naar de verdwenen Rechters gaat speuren, verandert hij in een echte detective. Hij zet dezelfde hoed op als de beroemde speurder Sherlock Holmes. Hij trekt ook dezelfde mantel aan. Natuurlijk neemt hij ook een vergrootglas mee op zijn speurtochten.

Het weekblad *De Voorpost* verschijnt in de streek van Goedertier: Aalst en Dendermonde. William Luck schrijft een reeks boeiende artikelen in dat weekblad. Ze bewijzen dat Luck zich niet alleen maar verkleedt als Sherlock Holmes. Hij kan ook even goed speuren als de beroemde detective uit de boeken.

Twee oude bekenden spelen een belangrijke rol in het idee van William Luck. Dat zijn Oscar Lievens en Achiel De Swaef. Lievens werkt tijdens de Eerste Wereldoorlog als spion in Nederland. Hij ontmoet daar een onbekende man. Die bedenkt het plan voor de diefstal. Ze hebben nog twee helpers nodig. Lievens stelt De Swaef en Goedertier voor.

William Luck blijft erg vaag over de rol van elke man. 'Wellicht pleegden Goedertier en de onbekende man samen de diefstal', zegt hij. 'Een getuige zag die nacht twee mensen bij de kathedraal. Een van hen leek heel erg op Arseen Goedertier. De andere was veel jonger.'

William Luck kan de naam van de onbekende man niet ontdekken. Hij weet wel dat de man 23 jaar oud was toen de Rechtvaardige Rechters gestolen werden. De man is een Belg. Maar hij had een hoge rang in het Duitse leger.

Daarmee zit William Luck ook op het Duitse spoor. Veel speurders geloven dat Duitsland de Rechters liet stelen. De Duitsers moesten na de Eerste Wereldoorlog de zijpanelen van het Lam Gods teruggeven. Daar waren ze kwaad om. Ze hadden die panelen toch eerlijk gekocht? Was de diefstal dan hun wraak?

Een speurder merkte op dat de schuilnaam 'D.U.A.' ook een afkorting kan zijn. Het kan staan voor 'Deutschland Über Alles'. Dat is de titel van het volkslied van Duitsland.

'Ik ben er zeker van dat Goedertier, De Swaef en Lievens vermoord werden', zegt William Luck. 'Volgens mij heeft de vierde man dat gedaan. Er moet iets fout gelopen zijn. De geheim agent van Duitsland moest ingrijpen. Of misschien wisten die drie mannen gewoon te veel. Wie zal het zeggen?'

De Rechtvaardige Rechters zijn al lang terug!

In het Lam Gods zit nu een kopie van de Rechtvaardige Rechters. Veel mensen geloven dat schilder Jozef Van Der Veken die kopie nooit heeft gemaakt. Volgens hen zitten de echte Rechtvaardige Rechters op hun plaats! Sommige mensen beweren zelfs dat iemand over het echte paneel heeft geschilderd.

Het verhaal komt regelmatig terug. Commissaris Mortier bewijst elke keer dat het niet klopt. Wetenschappers onderzochten het nieuwe paneel van de Rechtvaardige Rechters. Uit hun onderzoek blijkt dat er geen ander schilderij onder zit. Het hout van het paneel is ook veel te jong. Van Der Veken schilderde de kopie pas in 1944. Het nieuwe paneel verschilt te veel van de andere panelen die de gebroeders Van Eyck gebruikten.

Sommige mensen beschuldigen het bisdom. 'Het paneel is al lang terug!' zeggen zij. 'Maar het bisdom wil dat niet toegeven. Zo blijft het raadsel bestaan en komen er nog veel bezoekers naar de kathedraal.'

Of probeerde de Kerk iets anders? Jan Van Eyck stopte een geheime boodschap in het Lam Gods. Probeerde de Kerk die boodschap te verbergen? Volgens een onderzoeker uit Nederland is dat de oplossing van het raadsel.

'Jan Van Eyck wilde met het kunstwerk kritiek geven op de pracht en praal van de Kerk', zegt de onderzoeker. 'Van Eyck heeft zichzelf zelfs twee keer op zijn schilderij gezet. Hij staat een keer op het middenpaneel. Daar kijkt hij weg van het Lam Gods. De tweede keer staat hij op het paneel van de Rechtvaardige Rechters. Daar kijkt hij naar een rots. In die rots kan je het gezicht van Jezus Christus zien.'

Het Lam Gods zou het mooiste voorbeeld van christelijke kunst zijn. Maar is het

schilderij wel zo katholiek? De Kerk zou achter de echte boodschap van het kunstwerk gekomen zijn. Dat bezorgde de Kerk een schok. Daarom probeerde ze de boodschap uit te wissen. Het paneel van de Rechtvaardige Rechters moest verdwijnen. Er kon dan een aangepaste kopie in de plaats komen.

Het lijkt een vreemd verhaal. Maar misschien is het toch niet zo vreemd. In 1816 verkocht de Kerk de zijpanelen al eens voor heel weinig geld. Was de Kerk toen ook achter de echte boodschap van Jan Van Eyck gekomen?

In 1934 liet de Kerk het Lam Gods bijna niet bewaken. Misschien wilde ze wel dat iemand het zou stelen? Tijdens de onderhandelingen met D.U.A. deed het bisdom ook niet echt zijn best. Sommige mensen lieten het onderzoek van de politie ook met opzet mislukken. Die mensen waren lid van de Katholieke Volkspartij!

***

'Iemand vond de Rechtvaardige Rechters al voor 1945 terug', beweert Maria De Roo. 'Dat gebeurde wellicht zelfs kort na de dood van Goedertier. Het bisdom hield dat geheim. Ik weet niet waarom. Maar het echte paneel met de Rechtvaardige Rechters was zeker tot 1995 in de kathedraal.'

'Ik heb het met mijn eigen ogen gezien', zegt Maria De Roo. 'Vroeger ging ik bijna elke maand naar het Lam Gods kijken. Elke keer viel mij hetzelfde op. Ik kon nooit het gezicht van koning Leopold 3 vinden op het paneel van de Rechtvaardige Rechters. Jozef Van Der Veken schilderde die kopie in 1944. Hij gaf een van de rechters het gezicht van de koning. Maar ik herkende dat gezicht nooit.'

'In 1995 gebeurde er iets vreemds. Twee kenners hadden me iets verklapt. Volgens hen zat het paneel van de Rechtvaardige Rechters heel vast in zijn kader. Je kon er zelfs geen blad papier tussen steken. Bij mijn volgende bezoek aan de kathedraal was dat niet meer zo!'

Maria De Roo kon bijna een hele vinger tussen het schilderij en de lijst steken. Ze herkende ook duidelijk het gezicht van Leopold 3. Ze is er zeker van dat ze twee verschillende panelen heeft gezien.

‘In 1995 moet iemand de kopie en het echte paneel verwisseld hebben. In Gent was er dat jaar een tentoonstelling over de diefstal. Met het kaartje voor die tentoonstelling kon je ook het Lam Gods zien. Heeft iemand toen de kopie weer teruggeplaatst? Was iemand bang dat mensen zouden merken dat het echte schilderij in de kerk was?’

Koning Albert 1 en de Rechtvaardige Rechters

De zaak van de verdwenen Rechters is een Vlaams raadsel. In het jaar van de diefstal gebeurt er nog een andere vreemde zaak. Dat is echt wel een Belgisch raadsel.

Op 17 februari 1934 valt koning Albert 1 van een rots in Marche-les-Dames, bij Namen. Volgens het onderzoek van de politie is het een ongeval. Maar waarom zijn er geen wonden op het lichaam van de koning? Veel mensen zijn er zeker van: Albert 1 werd vermoord!

Nog geen twee maanden na de dood van de koning steelt iemand de Rechtvaardige Rechters. Is dat toeval? Wellicht wel. Maar wat als er nog een ander verband is tussen de kunstroof en de dood van de koning? Is het dan nog altijd toeval?

‘Je moet die rots in Marche-les-Dames eens goed bekijken’, zeggen sommige mensen.
‘Die ziet er net hetzelfde uit als de rots op het paneel van de Rechtvaardige Rechters! De gebroeders Van Eyck hebben heel bewust deze rots geschilderd. Ze wisten dat daar een groot geheim verborgen lag!’

Welk geheim is dat dan? Dat weet niemand.
‘Maar misschien werd de koning vermoord omdat hij te nieuwsgierig werd? Waarom ging hij daar ook zo vaak klimmen?’

Heeft dat geheim dan ook iets te maken met de diefstal van de Rechtvaardige Rechters?
‘Natuurlijk!’ zeggen enkele speurders. ‘Zij die het geheim van Marche-les-Dames kenden, wilden geen gevaar lopen. Wat als iemand merkte dat de rots van Marche-les-Dames dezelfde was als die op de Rechtvaardige Rechters? Het geheim zou in gevaar komen. En dus moest het schilderij verdwijnen!’

***

Chris Noppe is een politiemans uit Antwerpen. Ook volgens hem is er een verband tussen de dood van Albert 1 en de diefstal van de Rechtvaardige Rechters.

‘Goedertier bewonderde de koning’, zegt Noppe. ‘In het Lam Gods zag Goedertier een soort voorspelling. Er zou een grote koning komen. Die grote koning was Albert 1. Goedertier had de koning herkend in het gezicht van één van de rechters.’

Chris Noppe weet hoe dat gebeurd moet zijn. ‘De dood van de koning schokte Goedertier. Hij gaat het lijk groeten in de kerk van Onze-Lieve-Vrouw in Laken. Later gaat hij in Gent nog eens naar het Lam Gods kijken. Daar ontdekt hij iets vreemds. In het midden van het schilderij staat een gebouw. Het ziet er net hetzelfde uit als de kerk van Onze-Lieve-Vrouw in Laken.’

Volgens Chris Noppe heeft Goedertier het paneel verstoep in de crypte van de kerk in Laken. Maar waarom de Rechtvaardige

Rechters moesten verdwijnen, is in dat verhaal niet zo duidelijk.

Een groot geheim van het christendom?

Verbergt het Lam Gods een groot geheim dat het christendom erg kan schaden? Dat zou best kunnen.

Zijn de ridders op het paneel naast dat van de Rechtvaardige Rechters echt tempeliers? Ze zwaaien in elk geval met de vlag van de tempeliers. De tempeliers waren ridders en monniken tegelijk. Tijdens de kruistochten zouden ze in Jeruzalem een groot geheim ontdekt hebben. Niemand weet welk geheim dat was. Ontdekten ze dat Jezus Christus niet gestorven was aan het kruis? Of dat hij getrouwd was met Maria Magdalena? En dat zij ook kinderen hadden gekregen?

Volgens sommige mensen heeft de legende van de graal iets te maken met het geheim. Niemand weet wat de graal precies is. Het

zou de beker kunnen zijn van het Laatste Avondmaal. Of de beker waarin iemand het bloed van Christus opving, toen hij stierf aan het kruis. Misschien is de graal wel het geheim van 'het bloed van Christus'. Dat 'bloed' zouden dan de kinderen zijn van Jezus Christus en Maria Magdalena.

Op het Lam Gods staat ook een graal. Die staat op het grote paneel in het midden. Dat is het schilderij van het lam dat uit de hemel naar beneden komt. Uit de hals van dat lam spuit een straal bloed in een beker. Kan die beker de graal zijn?

Is het een teken dat in dit schilderij een geheim verborgen zit? Moesten de Rechtvaardige Rechters daarom verdwijnen? Lijkt het daarom of het bisdom het Lam Gods graag kwijt wil?

In 1991 schreef ik het boek 'Mysteries van het Lam Gods'. Daarin schreef ik dat de nazi's wellicht achter de roof zaten. Zij kenden de echte waarde van het Lam Gods.

Zij wisten van de boodschap die Jan Van Eyck erin had verstopt.

Op het einde van de 19de eeuw zaagden medewerkers van een museum in Berlijn de zijpanelen van het Lam Gods doormidden. Ze vonden toen niet wat ze zochten. In 1933 kwamen de nazi's van Hitler aan de macht in Duitsland. Volgens hen zat er iets verstopt in de panelen. Dat 'iets' had alles te maken met het grote geheim van het christendom.

Volgens mij had William Luck gelijk. Ik denk ook dat er een vierde man was. Die man heeft later zijn drie helpers vermoord. Die vierde man was een Duitse geheim agent.

De nazi's wilden de oude godsdiensten weg. Hun eigen nieuwe godsdienst moest in de plaats komen. Daarom hadden ze zoveel interesse in het Lam Gods. Daarom mocht luitenant Koehn zo lang naar de verdwenen Rechters zoeken.

En de Rechtvaardige Rechters zijn verborgen in ...

Heel veel speurders zoeken de Rechtvaardige Rechters in de kathedraal van Sint-Baafs. Niemand vond het schilderij daar al. Ook in de Sint-Gertrudiskerk van Wetteren gaan veel speurders op zoek. Goedertier was ooit koster in die kerk. Hij woonde ook in Wetteren.

In 2002 krijgt Gaston De Roeck heel veel aandacht in het hele land. 'Ik weet waar de Rechtvaardige Rechters verborgen zijn', schrijft hij op zijn website. Volgens De Roeck zit het schilderij in de Sint-Gertrudiskerk, in een holle ruimte achter het altaar. De schetsen van Goedertier stellen een plattegrond voor. Daar kan geen twijfel over bestaan ...

De politie gaat op zoek in de kerk. Heel veel journalisten volgen de speurtocht. De agenten onderzoeken de plaats achter het altaar. In

een houten muur vinden ze een gat. Het is 55 centimeter breed en 159 centimeter hoog. De maten zijn dezelfde als die op de tekeningen van Goedertier. En dezelfde als die van de Rechtvaardige Rechters ... Maar de politie vindt het paneel niet. En toch ... Het lijkt er sterk op dat het paneel daar ooit verborgen zat.

De speurders doen trouwens nog een andere interessante ontdekking. In de verborgen ruimte zit helemaal geen stof. Er zitten zelfs geen spinnenwebben. Iemand is nog niet zo lang geleden op deze plek geweest ... Was het een reporter van het programma 'Man Bijt Hond'? Een paar dagen voor de zoektocht kwam er een ploeg filmen in de kerk. Maar in deze ruimte kwamen ze niet ...

Ik volg het onderzoek op een afstand. Maar toch lijkt het of ik het allemaal zelf meemaak. Ik stel mij dezelfde vragen als de speurders. Zaten de Rechters verstoep in de ruimte achter het altaar? Wie heeft ze daar dan weggehaald? En wanneer dan? Enkele dagen

geleden? Heeft Arseen Goedertier de Rechters zelf nog verplaatst? Vond luitenant Koehn het pancel toen hij hier zocht? Raakte het schilderij in 1977 per ongeluk vernietigd, toen de kerk verbouwd werd?

Zo gaat het altijd met het raadsel van de Rechtvaardige Rechters. Vind je een antwoord op een vraag? Dan komen er weer een heleboel nieuwe vragen bij.

***

Nog een andere kerk trok de aandacht van veel speurders. Dat is de Sint-Laurentiuskerk in Antwerpen.

‘Waarom koos D.U.A. pastoor Meulepas om het losgeld te overhandigen?’ vragen de speurders zich af. ‘Waarom moest dat in Antwerpen gebeuren? Gent was toch een stuk makkelijker?’

De kerk van Sint-Laurentius ging in 1934 open. Een neef van Goedertier had banden

met de kerk. Zaten de Rechters verstopt in een holle sokkel onder het altaar? Kranten hadden veel aandacht voor dat spoor. Maar ook in de kerk van Sint-Laurentius doken de Rechtvaardige Rechters niet op.

In Melle staat een standbeeld voor Franse soldaten uit de Eerste Wereldoorlog. Het staat er sinds 1934. Arseen Goedertier kwam elke dag voorbij het standbeeld. Zijn vrouw woonde voor hun huwelijk in Melle. D.U.A. schreef in een van zijn brieven dat hij het paneel niet ongezien uit zijn bergplaats kon halen.

Het zijn redenen genoeg om het standbeeld voor een stuk af te breken. Dat gebeurt op een mooie dag in september 1984. Veel journalisten van kranten en tv volgen het werk. Maar ook hier zitten de Rechters niet.

Al sinds 1934 zoeken mensen in het hele land naar de Rechtvaardige Rechters. Ze zoeken op heel veel plaatsen. Het zijn er te veel om op te noemen. Maar één bepaalde plaats verdient toch ook nog aandacht in dit boek ...

Het huis van de gebroeders Van Eyck

Eind jaren 1980 sta ik in Aalst in een winkel voor tweedehands boeken. Op een stapel ligt een boek van Valère Depauw. Het is een verhaal over een detective. Het boek heet 'Het geheim van de dubbele muur'. Het is een boek uit de jaren 1960. Ik weet dat het over de Rechtvaardige Rechters gaat.

Ik werk aan een jeugdboek over het raadsel. Ik leende het boek van Valère Depauw al eens in de bibliotheek. Ik las het helemaal. Maar ik wil het graag hebben voor mijn verzameling. Dus ik koop het boek.

Het boek is verpakt in plastic en ik weet al wat erin staat. Thuis maak ik het dus niet meteen open. Ik laat het een tijdje rondslingeren. Op een dag maak ik de verpakking toch open. Ik ben verbaasd. Het is geen echt boek. Ik heb een 'dummy' gekocht.

Een dummy ziet eruit als een echt boek. Maar binnenin zijn de bladzijden niet bedrukt. Dummy's dienen om reclame te maken voor het echte boek. Of om te zien of de kافت in orde is. Deze dummy is vreemd. Iemand heeft geschreven op de eerste bladzijden. Het lijkt tekst uit een dagboek.

De laatste bladzijde trekt mijn aandacht. Er staat iets wat niet past bij de eerste bladzijden. Het lijkt wel een code ... Eén die bestaat uit punten en cijfers. De cijfers zijn nooit hoger dan 5. Er staat wel eens 44, maar dat moet je dan lezen als 4 en 4.

De code ziet er zo uit:

```
4 . . 2 . . 3 . . . 1 1 . .  
3 . . 2 . . 1 . . 4 . .  
. 1 1 . . 4 2 2 . . 4 . 2 . . 1 . 2 . . 4 . 2 .  
3 . . 2 . 5 . . 2 . 2 . 4 4 .
```

Ik denk meteen aan 'Het geheim van Arsène Lupin'. Dat was het favoriete boek van Arseen Goedertier. In dat boek speelt Arsène

Lupin een spelletje met de politie. Hij steelt schilderijen. Op de plaats van de diefstal laat hij een raadsel achter. Het is een code. Daarin komt elk cijfer overeen met één van de vijf klinkers.

Ik probeer de code in de dummy te kraken. Ik verander de cijfers door klinkers. Op de plaats van de punten moeten medeklinkers komen. Ik puzzel er lang aan. Maar ik raak er niet wijs uit.

De eerste regel is vrij duidelijk. Daar staat ofwel 'onder Sint-Baafs' ofwel 'orgel Sint-Baafs'. Ook de laatste regel gaat vlot. Daar staat wellicht: 'in de dubbele muur'.

Maar wat staat er op regels twee en drie? Op regel twee kan ik zo veel verschillende woorden invullen: 'is het gods lam', 'is het fort dat', 'is het kort dag' ...
Op regel drie kan er staan: 'waar koe en kogel samenkomen', 'waar koe en vogel samenwonen', 'waar roe en koker samenlopen' ...
Enzovoort!

Het schiet niet op. Tot ik er een stadsplan van Gent bijneem. Ik kijk welke straten er 'onder Sint-Baafs' liggen. Daar vind ik de Korte Dagsteeg. Die komt uit op een kruispunt. Daar komen ook de Koestraat en de Vogelmarkt op uit.

*Onder Sint-Baafs
is het kort dag
waar koe en vogel samenkomen
in de dubbele muur ...*

Ik spring in mijn auto en rijd naar Gent. Ik ga meteen naar het kruispunt van Korte Dagsteeg, Koestraat en Vogelmarkt. Ik stop er voor een groot herenhuis. Op de gevel staan de portretten van Jan en Hubert Van Eyck. Iedereen in Gent kent dit huis als 'het huis van de gebroeders Van Eyck' ...

***

Het gebouw kreeg zijn naam door twee wetenschappers. In het begin van de 19de eeuw bestuderen die het Lam Gods. Op één van de

panelen zien ze een open raam en een straat op de achtergrond. De wetenschappers vinden de plaats waar de schilder dit zicht op de stad heeft geschilderd. Er is geen twijfel mogelijk. Die plaats is op het kruispunt van de Korte Dagsteeg, de Koestraat en de Vogelmarkt.

In 1825 staat op dat kruispunt een kasteeltje uit de 14de eeuw. Hier hebben de gebroeders Van Eyck dus een deel van hun Lam Gods gemaakt. Jan Van Eyck schilderde er zeker deze achtergrond. Het oude kasteeltje is in slechte staat. De eigenaar laat het slopen. In 1830 bouwt de beroemde architect Minard op deze plaats een nieuw groot herenhuis. Hij verdeelt het huis in drie woningen. In de gevel laat hij de portretten van de gebroeders Van Eyck plaatsen ...

De Rechtvaardige Rechters zitten verborgen op een openbare plaats. Met openingsuren. Dicht bij de kathedraal ... Dat blijkt uit de brieven van D.U.A. Die plaats kan een kerk zijn. Of een winkel. Of een café.

Is het mogelijk? In 1934 was er in het huis van de gebroeders Van Eyck een winkel van tabak. Vlak naast het huis lag Café Moka. In 1934 was Arseen Goedertier daar een vaste klant ...

***

En zo blijft de droom levendig ... En blijft het raadsel bestaan. Want we kunnen er wel zeker van zijn ... Ook in het huis van de gebroeders Van Eyck zal je de Rechtvaardige Rechters niet meer vinden. Het huis werd sinds 1934 verschillende keren verbouwd. Café Moka bestaat ook al jaren niet meer.

Maar wie weet wat iemand er bij verbouwingen ooit in die dubbele muur vond ...

De roof van de rechters

Patrick Bernauw

Woordenschat per hoofdstuk

In de kathedraal

kathedraal, de
roof, de
rechter, de
hart, het
daarbinnen
koel
ongeduld, het
gids, de
hemd, het
lam, het
schat, de
kunstwerk, het
kapel, de
ingang, de
veilig
paneel, het
vermist
rechtvaardig
reden, de
eeuw, de
raadsel, het
geheimzinnig
wijzen naar
onderaan
verschil, het
veranderen
gezicht, het
houden, uit elkaar --
verbergen
eigenlijk
la cathédrale
le vol, le pillage
le juge
le coeur, le centre
là-dedans
frais, frisque
l'impatience
le guide
la chemise
l'agneau
le trésor
l'oeuvre d'art
la chapelle
l'entrée
sûr
le panneau
disparu
juste
la raison
le siècle
l'énigme
mystérieux
indiquer du doigt
en bas (de)
la différence
changer
le visage
distinguer
cacher
au fond

De geschiedenis van het Lam Gods

geschiedenis, de
onthullen
handelaar, de
rijk
schepen, de
later
bouw, de
ruil, de
ruil, in -- voor
begraven
rijkdom, de
tonen
bestellen
afwerken
bestaan uit
eik, de
langs voor
langs achter
beschilderen [trans]
vleugel, de
zijkant, de
openvouwen
dichtvouwen
middeleeuws
stripverhaal, het
bovenaan
voorstellen
hemel, de
midden, het
midden, in het -
troon, de
maagd, de
engel, de
toekijken [intrans]
helemaal
l'histoire
révéler, inaugurer
le commerçant
riche
l'échevin
plus tard
la construction
l'échange
en échange de
enterrer
la richesse
montrer
commander
achever, terminer
consister de
le chêne
par-devant
par-derrrière
peindre
l'aile
le côté
déplier
plier
médiéval
la bande dessinée
en haut (de)
représenter
le ciel
le milieu
au milieu
le trône
la vierge
l'ange
regarder
tout à fait

lammetje, het
weg, op -- naar
keizer, de
kluizenaar, de
naakt
weghalen
plaats, in de --
berenvel, het
vooraan
rechterkant, de
rechterkant, aan de --
Franse Revolutie, de
gelukkig
verstoppes
stadhuis, het
veldslag, de
bestuur, het
zijpaneel, het
raadsel, het
terechtkomen (in)
medewerker, de
zagen
middendoor
voorkant, de
tegelijk
uitbreken
Eerste Wereldoorlog, de
mondiale
du milieu, central
slim, iemand te -- af zijn
geheim, het
geheim, in het --
leider, de
leger, het
vlak bij
schade, de
plakken
le petit agneau
en route pour
l'empereur
l'ermite
nu
enlever
à la place
la peau d'ours
en avant
le côté droit
du côté droit
la Révolution française
heureux
cacher
l'hôtel de ville
la bataille
la direction
le panneau latéral
l'énigme
se retrouver
le collaborateur
scier
en deux (scier, couper,...)
l'avant, le devant
à la fois, en même temps
éclater
la Première Guerre
mondiale
le secret
en secret
le dirigeant, le chef
l'armée
tout près
le dommage
coller

volledig

complet, complètement

De rechters zijn gestolen !

ochtend, de

le matin

binnengaan

entrer dans

ingang, de

l'entrée

galmen

retentir, résonner

luid

bruyant

openmaken

ouvrir

openzwaaien

s'ouvrir en tournant (porte, fenêtre)

voorbijlopen

passer

vriendelijk

gentil, gentiment

mis, de

la messe

aankomen

arriver

koster, de

le sacristain

spullen, de

les affaires

priester, de

le prêtre

klaarzetten

préparer, mettre

opletten

faire attention

keer, de

la fois

slot, het

la serrure

slot, op - doen

fermer à clé

wellicht

probablement

openstaan

être ouvert

kunstschaten de

la collection d'objets d'art

offerblok, het

le tronc (église)

kandelaar, de

le chandelier

merken

remarquer

verdacht

suspect

hek, het

la grille

gordijn, het

le rideau

neerlaten

(a)baïsser

klaarmaken

préparer

gelovige, de

le croyant

omhoogrollen

enrouler

schrikken

s'effrayer, sursauter

De roef van de Rechters

Sint Jan de Doper

stormen

paniek, de

nieuws, het

eindelijk

commissaris, de

drukte, de

onderzoek, het

mopperen

overheid, de

bisdom, het

eigenaar, de

doormidden

waard zijn

indruk, de

indruk maken op

weglopen

breed

hoog

beroemd

dief, de

grap, de

grap, een flauwe -

bisschop, de

fronsen

wenkbrauw, de

vroeg

vroeg of laat

grijpen

namiddag, de

spoor, het

bezoeker, de

massa, de

ondertussen

uitwissen

uitzending, de

kader, het

Saint- Jean baptiste

se précipiter

la panique

la nouvelle

enfin, finalement

le commissaire

la cohue

l'enquête

râler

les autorités

l'évêché

le propriétaire

en deux (couper, scier,...)

valoir

l'impression

impressionner

s'en aller

large

haut

célèbre

le voleur

la blague

une mauvaise blague

l'évêque

froncer, plisser

le sourcil

tôt

tôt ou tard

saisir, attraper

l'après-midi

la trace

le visiteur

la masse, la foule

entre-temps

effacer

l'émission

le cadre

D.U.A.

opschieten

speurder, de

vreemd

omslag, de

strikt

bekend

slordig

typen

scheiden

ondertekenen

twijfel, de

twijfel, zonder -

kenner, de

voorstel, het

voorstel, iemand een - doen

waard, iets - zijn

vertrouwen

meteen

pas

zoekertje, het

kolom, de

allerlei

aanvaarden

volledig

geheim, iets - houden

oplossen

bericht, het

overdrijven

helemaal niet

raad, de

meespelen, het spel -

terugkrijgen

recupérer

onderhandelen

négociier

avancer, progresser

l'enquêteur

étrange

l'enveloppe

strict

connu

sans soin

taper à la machine

séparer

signer

le doute

sans aucun doute

le connaisseur

la proposition

voorstel, een - doen

valoir

avoir confiance

tout de suite

seulement

la petite annonce

la colonne

toutes sortes de

accepter

complet

tenir secret

résoudre

le message

exagérer

pas du tout

le conseil

jouer le jeu

recupérer

négociier

De terugkeer van Sint Jan de Doper

terugkeer, de le retour
 kluis, de le coffre-fort
 opbergen ranger
 bezorgen procurer
 haasten, zich – se dépêcher
 bediende, de le commis, l'employé
 pak, het le paquet
 ongeveer environ
 plank, de la planche
 hoezo comment ça
 voorwerp, het l'objet
 puntbaard, de la barbe en pointe
 snor, de la moustache
 bolhoed, de le chapeau melon
 inderdaad en effet
 schade, - oplopen attraper, subir
 waardevol précieux
 voorzichtig prudent

Het geld voor D.U.A.

woord houden tenir parole
 klaarleggen préparer, disposer
 vergaderen se réunir
 pakken prendre, saisir
 uitnodigen inviter
 het spijt me je suis désolé
 ophalen ramasser, recueillir
 beloven promettre
 belofte, de la promesse
 onzin, de l'absurdité, les bêtises
 even (na, voor) un peu (après, avant)
 aanbellen bij sonner (à la porte de)
 fors fort, robuste, solide
 knikken hocher la tête
 verderop plus loin

passen bij aller avec
 teken, het le signe
 afspreken convenir
 groeten saluer
 beleefd poli (ment)
 oversteken traverser
 merk, het la marque
 meid, de la bonne
 gedragen, zich – se comporter
 wat is er aan de hand ? que se passe
 t-il ?
 nieuwsgierig curieux
 gluren épier, regarder
 gleuf, de la fente, l'encoche,
 brievenbus, de la boîte aux lettres
 nieuwsgierig curieux
 blijken se révéler
 enig seul
 herinneren, zich iets – se souvenir de
 letten op faire attention à
 doorgeven passer
 eng désagréable, sinistre
 volgen suivre
 overal partout
 ondervragen interroger
 verhoor, het l'interrogatoire
 blunder, de la gaffe
 ondervraging, de l'interrogation
 hopen espérer
 bescherming, de la protection
 losgeld, het la rançon
 afhalen, iets – retirer, réceptionner
 nadien après, plus tard
 fooi, de le pourboire
 ontdekken découvrir
 versturen envoyer
 duidelijk clairement

aandacht, de aandacht, de – trekken attirer l'attention
 openbaar public
 bergplaats, de la remise, la cachette
 op vaste uren à heures fixes
 toegeven céder
 standpunt, het le point de vue
 onderhandeling, de la négociation

Meneer Arseen

druk intensément
 bezig occupé
 oprichten fonder, établir
 bedrijf, het l'entreprise
 stichter, de le fondateur
 ziekenfonds, het la mutuelle
 lid, het le membre
 katholiciek catholique
 vrije tijd, de le temps libre
 bezighouden, zich – met s'occuper de
 doek, het le tableau
 beroemd célèbre
 naschilderen copier, imiter un tableau
 tekenschool, de l'école de dessin
 deftig distingué
 opscheppen over se vanter de
 verkeerd mauvais, faux
 bovenhalen, iets – sortir (de sa poche)
 propvol bourré de
 inhoud, de le contenu
 brandkast, de le coffre-fort
 meebrengen apporter
 eruitzien als avoir l'air de
 burgerman, de le bourgeois
 vastknippen pincer
 gouden en or
 zwierig ondulant

kwajongen, de	le gamin	ademen	respirer	eerlijk	honnête
ijdel	vaniteux	stoot, de	le coup, la poussée	gedachte, de	la pensée
geweldig	formidable	gevaarlijk	dangereux	onverwacht	inattendu
juwelier, de	le bijoutier	ernstig	sérieux	fortuin, het	la fortune, le capital
eentje, in zijn --	tout seul	wens, de	le souhaite	schandaal, het	le scandale
misdaad, de	le crime	biechten	(se) confesser	losbreken	se déchaîner, éclater
dwingen	forcer, obliger	overleggen	délibérer	kapot maken	briser, détruire
verklappen	trahir, dévoiler	besluiten	(se) décider	invloed, de	l'influence
toeslaan	frapper	pater, de	le père (religion)	verkiezingen, de	les élections
meenemen	emporter	halen, er iemand bij --	faire venir qqn	binnenkort	bientôt
lukken	réussir	abdij, de	l'abbaye	gerecht, het	la justice
schuld, de	la dette	advocaat, de	l'avocat	respect, het	le respect
crisis, de	la crise	allebei	les deux	stilhouden , iets --	tenir secret
bankier, de	le banquier	schrikken	s'effrayer	betrekken, iemand -- bij iets	mêler qqn à qqch
bankroet, het	la faillite	fluisteren	chuchoter	betrokken zijn bij	être mêlé à
bankroet, - gaan	faire faillite	knielen	s'agenouiller	kiespijn, de	le mal de dents
		buigen, zich -- over	se pencher sur/au-dessus de	kiespijn, iets kunnen missen als --	se passer

Een omslag waarop 'Ziekenfonds' geschreven staat

zacht	doux	gerust	tranquille	bewijs, het	la preuve
herfstdag, de	le jour d'automne	kantoor, het	le bureau	zolang dat	tant que
leden, de	les membres	schuif, de	le tiroir	ijlen	divaguer
toespreken	s'adresser à	schrijftafel, de	le bureau	wat als	qu'est-ce qui se passe si
toespraak, de	le discours	ademhalen	respirer	schut, voor -- staan	être là, comme un idiot
hevig	violent, vif	knijpen	pincer	stilte, de	le silence
tegenaan, er hard -- gaan	y mettre le paquet	plots	soudain	uitbreken	éclater
toejuichen	acclamer	binnenkomen	entrer (dans)	tevreden	content
schitterend	brillant, splendide	stamelen	balbutier	spoorloos	sans traces
schouder, de	l'épaule	dichttrekken (de deur)	fermer (en tirant)	weduwe, de	la veuve
glunderen	rayonner (de)	duren	durer	ogenblik, het	le moment
zakken, in elkaar --	s'affaisser, s'effondrer	dossier, het	le dossier	regelen	régler
hartaanval, de	la crise cardiaque			lade, de	le tiroir
schoonbroer, de	le beau-frère			slot, op -- zitten	être fermé à clé
kreunen	gémir			brieven, de	le cartable, le portefeuille
vlas, het	le lin			sleutel, de	la clé
spuit, de	la seringue, la piqure			handschrift, het	l'écriture
onrustig	agité, inquiet			verzorgen	soigner
				bladeren	feuilleter

De roef van de Rechters

Van Ginderachter en De Vos

wijs	sage		
inzetten , zich -- voor	s'engager à, s'investir dans		
kerkhof, het	le cimetière		
graf, het	la tombe		
rekenen, op iemand --	compter sur		

nerveus
 map, de
 klad, het
 aandacht schenken aan iets
 opzijschuiven
 schets, de
 heleboel, een -
 afmeting, de
 beven
 duizelig
 voelen
 inhouden, zijn adem -
 speurneus, de
 spanning, de
 rook, de
 rook, in -
 hoop, de
 schrijfmachine, de
 draagbaar
 huren
 vals
 beginletter, de
 omkeren
 geheimsschrift, het
 schuilnaam, de

nerveux
 la farde
 le brouillon
 mettre de côté (en poussant)
 l'esquisse
 un tas de
 la dimension
 trembler
 étourdi
 sentir
 -retenir sa respiration
 le détective
 la tension
 la fumée
 se dissiper en fumée
 l'espoir
 la machine à écrire
 portable
 louer
 faux
 la lettre initiale
 retourner, inverser
 l'écriture secrète
 le pseudonyme

tip, de
 waarschijnlijk
 maken, iets te -
 hersenbloeding, de
 herkennen
 afgeven
 maagbloeding, de
 doodgaan
 betrappen
 strafbaar
 verplaatsen
 griezelen
 griezelverhaal, het
 oplossing, de
 schurk, de
 verslaafd aan
 avontuur, het
 vooral
 boeien
 aantekening, de
 verzameling, de
 gelijkenis, de
 heel wat
 verzinnen
 afvragen, zich iets -
 misdaad, de
 achterlaten
 punt, het
 streep, de
 cijfer, het
 eindigen
 reeks de
 kraken

le tuyau (conseil)
 probable(ment)
 avoir qqch à faire
 avec
 l'hémorragie cérébrale
 reconnaître
 remettre
 la gastrologie
 mourir
 surprendre, attraper
 punissable, délictueux
 déplacer
 frémir, frissonner
 le conte fantastique,
 l'histoire d'épouvante
 la solution
 le brigand
 addicte à
 l'aventure
 surtout
 passionner
 la note
 la collection
 la ressemblance
 beaucoup de
 inventer, imaginer
 se demander qqch
 le crime
 abandonner
 le point
 la ligne, le trait
 le chiffre
 terminer, finir
 la série
 casser, déchiffrer

Waar zijn de Rechtvaardige Rechters gebleven?

ontdekking, de
 hoe dan ook
 aandachtig
 uitproberen
 afsporen
 wenteltrap, de
 preekstoel, de

la découverte
 de toute façon
 attentif
 mettre à l'essai
 passer au peigne fin
 l'escalier en colimaçon
 la chaire de vérité

Mannen met snor en puntbaardje

opzoeken, iemand -
 doorzoeken
 bewaren
 regel, de
 terechtkomen
 licht, aan het -
 dader, de
 noemen

aller voir qqn
 fouiller, explorer
 garder, conserver
 la règle, la ligne
 se retrouver
 être dévoilé, découvert
 l'auteur, le coupable
 appeler, citer

Het onderzoek van luitenant Koehn

veroveren	conquérir
aankloppen bij	frapper à la porte de
daarna	après
opdracht, de	la mission, la tâche
dringend	urgent
veilig	sûr
kasteel, het	le château
Oostenrijk	l'Autriche
zoutmijn, de	la mine de sel
oorlog, de	la guerre
sommige	certain
generaal, de	le général
onderzoek, op - (uitgaan)	entreprendre des
recherches	
slordig	sans soin, nonchalant
overdoen	refaire
pakken, iets te - krijgen	obtenir
zonder dat	sans que
sterfbed, het	le lit de mort
tussenpersoon, de	l'intermédiaire
toegeven	avouer, admettre
plegen	commettre
spoor, iemand/iets op het - komen	trouver la trace de
attest, het	le certificat
toeval, het	le hasard
nochtans	toutefois
zoek, op - gaan naar	aller à la recherche de
verslag, het	le rapport
stilliggen	être immobilisé, paralysé
rol, een - spelen in	jouer un rôle dans
baas, de	le patron
oostfront, het	le front de l'est
gevaar, het	le danger
overleven	survivre

Twee journalisten en een commissaris

raken + adj/c.prép.	devenir
rechtszaak, de	le procès
aanpakken	attaquer, aborder
regelmatig	régulièrement
vullen	remplir
starten	démarrer, commencer
hoofdcommissaris, de	le commissaire principal
uitgeven	éditer, dépenser
wetenschappelijk	scientifique
verschijnen	(ap)paraître
gelden als	passer pour, avoir la
bijbel, de	réputation de
vertrouwen, het	la bible
vertrouwen hebben in	la confiance
opsporen	avoir confiance en
meegeven	dépister
dagboek, het	donner à emporter
ruil, de	le journal (intime)
ruil, in - voor	l'échange
hulp, de	en échange de
verband, het	l'aide
katholiek	le rapport, le lien
volkspartij, de	catholique
vermoeden	le parti populaire
uitspraak, de	supposer, présumer
dicht	les propos
buurt, in de - van	près
vloer, de	dans les environs de
orgel, het	le sol
houten	l'orgue
kijkje, een - nemen	en/de bois
blaadje, het	jeter un coup d'oeil
misboek, het	la petite feuille
tekst, de	le livre de messe
	le texte

medeplichtig	complice
orgelbouwer, de	le facteur d'orgues
vernietigen	ravager, démolir
bom, de	la bombe

William Luck en de vierde man

opzetten (een hoed)	mettre
aantrekken (een mantel)	mettre
mantel, de	le manteau
vergrootglas, het	le verre grossissant
weekblad, het	l'hebdomadaire
voorpost, de	l'avant-poste
streek, de	la région
artikel, het	l'article
bewijzen	prouver
verkleeden, zich - als	se déguiser en
Eerste Wereldoorlog, de	la Première Guerre mondiale
spion, de	l'espion
ontmoeten	rencontrer
bedenken	inventer, concevoir
vaag	vague
lijken op	ressembler à
rang, de	le rang
kwaad	fâché
wraak, de	la vengeance
opmerken	(faire) remarquer
afkorting, de	l'abréviation
staan voor	représenter, symboliser
titel, de	le titre
volkslied, het	l'hymne national
vermoorden	assassiner
volgens	selon
fout, de	la faute
fout, - lopen	tourner mal
ingrijpen	intervenir

De Rechtvaardige Rechters zijn al lang terug!

kopie, de la copie
 beweren prétendre
 kloppen être exact
 wetenschapper, de le scientifique
 blijken uit ressortir de
 verschillen (van) différer de
 gebroeders, de les frères
 beschuldigen accuser
 al lang depuis longtemps
 bezoeker, de le visiteur
 boodschap, de le message
 kritiek, de la critique
 pracht, de la splendeur
 praal, de le faste, la pompe
 middenpaneel, het le panneau central
 wegkijken (van) détourner le regard
 rots, de le rocher
 voorbeeld, het l'exemple
 christelijk chrétien
 schok, de le choc
 uitwissen effacer
 aanpassen adapter
 zijpaneel, het le panneau latéral
 komen, achter iets – découvrir (un secret)
 bewaken surveiller
 best, zijn – doen faire de son mieux
 mislukken échouer
 opzet, met – à dessein, exprès
 kort na peu après
 opvallen frapper (aux yeux)
 steken mettre, glisser (dans)
 volgen suivant
 lijst, de le cadre, la liste
 verwisselen (é)changer
 tentoonstelling, de l'exposition

terugplaatsen
 bang zijn

remettre (à sa place)
 avoir peur

Koning Albert I en de Rechtvaardige Rechters

Vlaams flamand
 ongeval, het l'accident
 wonde, de la blessure
 dood, de la mort
 bewust consciemment
 klimmen grimper
 gevaar, in – komen être en péril
 politiemans, de le policier
 bewonderen admirer
 voorspelling, de la prédiction
 soort, de la sorte
 schokken choquer, bouleverser
 lijk, het le cadavre
 midden, het le milieu
 midden, in het – van au milieu de
 crypte, de la crypte

Een groot geheim van het christendom?

christendom, het le christianisme
 schaden nuire à
 tempelier, de le templeier
 zwaaien agiter, brandir
 geval, het le cas
 geval, in elk – en tout cas
 vlag, de le drapeau
 ridder, de le chevalier
 monnik, de le moine
 kruistocht, de la croisade
 kruis, het la croix
 legende, de la légende
 graal, de le Graal
 beker, de le gobelet

avondmaal, het le dîner, la Cène
 bloed, het le sang
 opvangen recevoir
 sterven mourir
 hals, de le cou
 spuiten jaillir
 straal, de le rayon
 kwijt, iets – zijn avoir perdu qqch
 kwijt, iets – willen vouloir se débarrasser de
 mysterie, het le mystère
 zitten, achter iets – être derrière qqch
 macht, de le pouvoir
 macht, aan de – komen arriver au pouvoir
 godsdienst, de la religion
 interesse, de l'intérêt
 interesse, – hebben in s'intéresser à

En de Rechtvaardige Rechters zijn verborgen in ...

hol creux, vide
 ruimte, de l'espace
 altaar, het l'autel
 plattegrond, de le plan
 bestaan exister
 gat, het le trou
 maat, de la dimension
 toch pourtant
 lijken, het – er sterk op dat tout porte à croire que
 trouwens d'ailleurs
 interessant intéressant
 stof, het la poussière
 spinnenweb, het la toile d'araignée
 plek, de l'endroit
 reporter, de le reporter
 programma, het l'émission
 bijten mordre
 ploeg, de l'équipe

filmen
 afstand, de
meemaken
 weghalen
 vernietigen
 verbouwen
overhandigen
 stuk, een - [comparatief] **bien plus+ comp.**
 neef, de
 sokkel, de
 krant, de
opduiken
 standbeeld, het
 huwelijk, het
 ongezien
afbreken
 stuk, voor een -
 opnoemen
 verdienen

filmer

la distance
vivre, assister à

enlever

détruire

rénover

remettre (en main propre)

[bien plus+ comp.]

le neveu

le socle

le journal

émerger, surgir

la statue

le mariage

inaperçu

démolir

partiellement

énumérer

mériter

Het huis van de gebroeders Van Eyck

Aalst
 tweedehands
 stapel, de
 verhaal, het
 dubbel
 jeugdboek, het
 lenen
 verpakken
openmaken
rondslingeren
 verpakking, de
 verbaasd
 binnenin
 bladzijde, de
 bedrukken
 dienen om
 Alost
 d'occasion
 la pile
 l'histoire
 double
 le livre pour jeunes
 emprunter, prêter
 emballer
 ouvrir
 (laisser) traîner
 l'emballage
 étonné
 à l'intérieur
 la page
 imprimer
 servir à

De roef van de Rechters

kapt, de
 orde, in -
 favoriet
overeenkomen met
 klinker, de
 medeklinker, de
 puzzelen
 wijs, niet - raken uit
 vlot
invullen
 fort, het
 kogel, de
 de roe
 koker, de
uitkomen op
 stadsplan, het
 kruispunt, het
 springen
 herenhuis, het
 gevel, de
 bestuderen
 achtergrond, de
 zicht, het
 staat, de
eigenaar, de
 slopen
 verdelen
 woning, de
 openingsuren, de
 tabak, de
 klant, de
 levendig
 la couverture
 en ordre
 favori
 correspondre à
 la voyelle
 la consonne
 se casser la tête
 s'y perdre
 facile(ment)
 remplir, compléter
 le fort, la forteresse
 la balle
 la verge
 l'étui, le manchon
 donner sur
 le plan de la ville
 le carrefour
 sauter
 la maison de maître
 la façade
 étudiant qqch
 l'arrière-plan
 la vue
 l'état
 le propriétaire
 démolir, abattre
 diviser
 l'habitation
 les heures d'ouverture
 le tabac
 le client
 vif, éveillé